

JURIDISKA FAKULTETEN
vid Lunds universitet

Erik Sanded

På varsin armlängds avstånd

- En komparativ studie av EU-medlemskapets relevans för Sveriges respektive Norges konkurrenslagstiftning och syn på EU/EES

LAGF03 Rättsvetenskaplig uppsats

Kandidatuppsats på juristprogrammet
15 högskolepoäng

Handledare: Per Nilsén

Termin: VT 2019

Innehåll

SUMMARY	1
SAMMANFATTNING	3
FÖRORD	4
FÖRKORTNINGAR	5
1 INLEDNING	6
1.1 Bakgrund	6
1.2 Syfte och frågeställningar	6
1.3 Avgränsning	7
1.4 Metod och material	7
1.5 Disposition	9
2 UTREDNING	10
2.1 Grundläggande relevant EU-rätt	10
2.2 Exemplet Sverige	10
2.2.1 Sverige och EU-rättsakter	10
2.2.2 EU i Sverige	12
2.2.3 EU och svenska konkurrenslagen	14
2.2.3.1 Bakgrund	14
2.2.3.2 Förarbeten	14
2.2.3.3 Debatten i riksdagen	15
2.2.3.4 Doktrin	16
2.3 Grundläggande relevant EES-rätt	17
2.4 Exemplet Norge	19
2.4.1 Norge och EU-rättsakter	19
2.4.2 EU i Norge	20
2.4.3 EU och norska konkurrenslagen	24
2.4.3.1 Bakgrund	24
2.4.3.2 Förarbeten	24
2.4.3.3 Debatten i stortinget	24
2.4.3.4 Doktrin	26
3 KOMPARATIV ANALYS	27
3.1 EU som lackmuspapper	27
3.2 Lagstiftningsförfarandet som komparativt verktyg	27

3.3 Synen på EU och EES	29
3.4 Sammanfattande slutsatser	30
BILAGA A	32
BILAGA B	33
KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING	34

Summary

Being a member of the European Union, Sweden is obliged to comply with EU legislation. This obligation could be considered legitimate, based on Sweden entering the EU through referendum and the fact that Sweden is represented in negotiations leading up to present relevant legislation. The population of Sweden, as well as Swedish politicians, seem to cope with this order in a reasonably well-balanced manner. Wishing for the EU not to meddle in what is considered being more effectively solved on a national level, Swedes nevertheless stress the importance of cooperation and common measures being taken regarding issues of international character such as the climate.

The situation for Norway is however different. Through the EEA Agreement, Norway's relationship to the EU is rather peculiar. Beyond valuing independence to such an extent that EU membership is out of question, a divided yet sceptical country is to be discovered. Norway's glancing at "the continent" from the other side of the union, however de facto obligation to comply with EU legislation, raises several questions. How do Norwegian politicians, in the name of independence and EU-scepticism, explain the benefit of keeping out of a union whose legislation to a large extent nevertheless is to be implemented?

Deriving from EU legislation, Swedish as well as Norwegian competition law is rather much the same. Attention from a comparative perspective is paid specifically to this similarity, as Norway is not a member of the EU. Present essay thus focuses on competition law and its result, allowing its beginnings together with national debate to reveal each country's respective view of the union as such. What differs Norway and Sweden regarding comparative law mainly lies, surprisingly enough, somewhere else than the judicial result. Instead, rhetoric seems to play a key role in the legislative procedure. From

these observations, conclusions regarding the actual relevance of EU membership are drawn.

Sammanfattning

Mot bakgrund av dels EU-medlemskapet i sig, dels närvaron vid förhandlingsbordet gällande många aktuella rättsakter, framstår Sveriges skyldighet att anpassa sig till EU-rätt i mångt och mycket som legitim. Såväl den överlag EU-positiva befolkningen i Sverige som svenska politiker, tycks i dagsläget ha funnit sig förhållandevis väl i detta landskap. Svenskarna önskar förvisso ett EU utan klåfingrighet, men understryker ändå vikten av samarbete kring internationella frågor såsom exempelvis klimatet.

Till EU förhåller sig Norge annorlunda. Norge har genom EES-avtalet ett särskilt förhållande till EU. Skrapar man något på den självständighetsvurmande ytan framträder ett kluvet land; utanför medlemskapet sneglar Norge på vad som händer ”nere på kontinenten” – en kontinent vars utspottade EU-rättsakter i hög utsträckning oemotsagt måste följas av stortinget i Oslo. Hur förklarar ett lands politiker att, i självständighetens och EU-skepticismens namn, avstå från att vara fullvärdiga medlemmar – och istället svälja många rättsakter med hull och hår?

Av utredningen framgår att konkurrensrätten, som i huvudsak bygger på EU-rätt, i Sverige och Norge ur ett komparativt perspektiv inte skiljer sig nämnvärt åt, trots att Norge står utanför EU. Uppsatsen fokuserar således på just konkurrenslagen, för att låta dess upprinnelse och resultat, tillsammans med den nationella opinionen, berätta om synen på EU i respektive land. Därefter konstateras att en stor del av vad som egentligen skiljer ländernas lagstiftning åt ligger någon annanstans än dess rättsliga resultat – nämligen i den inhemska retoriken. Från dessa konstateranden dras slutsatser om EU-medlemskapets, som kan tros innebära en vattendelare, egentliga relevans.

Förord

Som tidigare bosatt i Oslo hamnade jag stundtals i diskussioner om den så kallade EU-frågan. Under lunchrasten på min dåvarande arbetsplats beklagade sig kollegan över alla dessa EU-regler som krävde besiktning av bilen mitt på arbetstid – på senvåren, en solig dag som denna, dessutom. ”Men Norge är ju inte med i EU?”, frågade 19-åriga jag försiktigt. ”Nej, precis”, svarade kollegan kort.

Tack vare mycket hjälpsam handledning med kloka råd och värdefulla inspel från Per Nilsén har jag lyckats undersöka vilket juridiskt stöd det finns för frustrationen i lunchrummet – en omfattande uppgift som sträcker sig långt bortom förordningar, politik och Bryssel ända ned i diskussioner om identitet och självbild. Tur är väl då, att jag har kunnat avgränsa mig.

Ett särskilt tack riktas till mina vänner och min familj, som på olika sätt stöttat och hjälpt mig under uppsatsskrivandets gång. Ni är guld värda.

Förkortningar

A	Arbeiderpartiet (norskt politiskt parti)
EES	Europeiska ekonomiska samarbetsområdet
EFTA	European Free Trade Association
EMU	Economic and Monetary Union
EU	Europeiska unionen
EØS	Europeiske økonomiske samarbeidsområde
FEU	Fördraget om Europeiska unionen
FEUF	Fördragets om Europeisk unionens funktionssätt
FP	Folkpartiet (nuvarande Liberalerna)
FrP	Fremskrittspartiet (norskt politiskt parti)
M	Moderaterna
MP	Miljöpartiet
R	Rødt (norskt politiskt parti)
RO	Riksdagsordning
RF	Regeringsform
S	Socialdemokraterna
Sp	Senterpartiet (norskt politiskt parti)
SV	Sosialistisk Venstreparti (norskt politiskt parti)
V	Vänsterpartiet

1 Inledning

1.1 Bakgrund

Många lagförslag som passerar den svenska riksdagen har bakgrund i EU. Det är en följd av att Sverige genom anslutning till EU har rättslig skyldighet att exempelvis införliva direktiv i sin nationella rätt. Som EU-medlem är Sverige representerat där de överstatliga besluten fattas, vilket innebär möjlighet att påverka beslutens utformning.

Situationen för Norge är annorlunda. Landet står, trots upprepade nej till medlemskap, genom EES-avtalet mycket nära EU. Utan plats vid EU:s interna förhandlingsbord, men med skyldighet att i hög utsträckning anpassa sig efter dess dagordning, väcks emellertid frågor som inte besvaras under grundterminerna på juristprogrammet vid Lunds universitet. Den norska debatten om demokratiunderskott och styrkeförhållande, men även identitet, vittnar om ett land i en rävsax. Hur mycket EU finns egentligen i Norge?

I syfte att belysa de egentliga skillnaderna, mellan två länder som står på varsin sida medlemskapet men i övrigt har många likheter, kan konkurrensrätten, ett område som nästan i sin helhet har bakgrund i EU-rätt, analyseras ur ett komparativt perspektiv. Genom en sådan analys blottas EU-medlemskapets relevans, och synen på EU/EES i stort.

1.2 Syfte och frågeställningar

Sverige är medlem i EU medan Norge står utanför. På konkurrensrättens område är EU-rätt väsentlig. Givet dessa två premisser är syftet med uppsatsen att ur ett komparativt perspektiv klargöra vilken relevans EU-medlemskap har för Sveriges respektive Norges konkurrenslagstiftning, samt vilken syn på EU/EES som speglas i svensk respektive norsk konkurrenslagstiftning och debatt.

Syftet uppfylls genom att följande frågeställningar besvaras ur ett komparativt perspektiv:

- Vilken relevans har EU-medlemskap för svensk respektive norsk konkurrenslagstiftning?
- Vilken syn på EU/EES speglas i svensk respektive norsk konkurrenslagstiftning och debatt?

1.3 Avgränsning

Avgränsning har gjorts vid konkurrensrätten. Från konkurrenslagstiftningarna och resultatet av dessa dras vissa slutsatser. Från dessa slutsatser, kombinerade med officiell statistik från Norge och Sverige, dras nya slutsatser kring respektive lands förhållningssätt till EU och EU-medlemskapet. Anspråk på att redogöra för en eller flera nationers kompletta och fullständiga förhållningssätt till EU eller EU-medlemskapet görs således inte.

Relevant konkurrensrätt är den gällande i Sverige, Norge och/eller EU. Jämförelsen Sverige och Norge emellan är inte generell utan avgränsar sig till den komparativa aspekten i angivna frågeställningar. Angående jämförelsen mellan svensk och norsk konkurrenslag ligger fokus inte på lagtextens ordalydelse, utan på dess upprinnelse och resultat. Utredningen, analysen och slutsatserna ska ses i ljuset av denna avgränsning.

1.4 Metod och material

Den rättsdogmatiska metoden, vars syfte kan beskrivas som att finna lösningen på ett juridiskt problem ”genom att applicera en rättsregel på detsamma”,¹ används i förevarande uppsats för att tolka gällande svensk och

---

¹ Se Nääv och Zamboni s. 21.

norsk konkurrensrätt, som fastslagits med hjälp av främst doktrin och lagförarbeten. Mot bakgrund av metodens förmåga att underlätta tolkning av rättsläget utifrån en given problemformulering², konkretiseras uppsatsen av ovan angivna frågeställningar.

Uppsatsens huvudsakliga fokus ligger emellertid inte på fastställandet av gällande rätt. Vid slutsatserna i förhållande till ländernas konkurrenslagstiftningar och analysen av dessa slutsatser, används ett komparativt perspektiv i syfte att besvara frågeställningen. Den komparativa metoden har jämförelsen i fokus bland annat genom ”ett försök att förstå likheter och skillnader mellan två rättssystem”.³ Motiven bakom användandet av den komparativa metoden kan vara flera, exempelvis att undersöka harmoniseringsprocesser där framför allt kan EU spela en viktig roll⁴, såsom i förevarande uppsats.

Från en analys med hjälp av komparativ metod uppenbaras den egentliga skillnad som finns mellan svensk och norsk konkurrenslag, vilken också speglar ländernas syn på EU och EES-avtalet. En sådan analys tycks inte ha gjorts förut, vilket motiverar arbetets metod och perspektiv.

Materialet som använts har varit såväl källor som litteratur. Officiella källor bland annat från Sveriges respektive Norges parlaments hemsidor, samt litteratur vars författare inte sällan förekommer i kurslitteraturen på juristprogrammet vid Lunds universitet, har varit väsentliga. Material från enskilda politiska partier har använts i syfte att redogöra för positioner och meningsskiljaktigheter snarare än fakta.

Genomgående i uppsatsen förekommer källor på förutom svenska även norska, danska och engelska. I förhållande till det norska och danska materialet har källor, litteratur och citat infogats utan någon översättning,

---

² Se Nääv och Zamboni s. 23.

³ Ibid, s. 143.

⁴ Ibid, s. 145.

medan engelska citat översatts till svenska för att i fotnoten återfinnas i ursprunglig form. Skulle språkliga brister uppdagas, vilar ansvaret för detta helt och fullt på uppsatsens författare.

Uppsatsen är riktad till personer med grundläggande svensk (och norsk) juridisk kompetens med fördel inom konkurrens- och EU-rätt.

1.5 Disposition

I uppsatsens första inledande del presenteras bakgrund, syfte och frågeställning med avgränsning, aktuell metod och kommentarer på det material som använts.

Den andra, utredande, delen presenterar rättsläget, relevant konkurrensrätt, opinion och debatt. Väl medveten om att avsnitt 2.4.2. i synnerhet och 2.4. i allmänhet kan uppfattas som avvikande långa har dessa något mer utförliga beskrivningar prioriterats i syfte att på djupet förstå Norges förhållningssätt till EU och EES-avtalet.

Uppsatsen avslutas med en tredje del där frågeställningarna genom en komparativ analys och sammanfattande slutsatser kommer att besvaras.

2 Utredning

2.1 Grundläggande relevant EU-rätt

EU:s primärrätt utgörs av fördraget om Europeiska unionen – unionsfördraget (FEU) och fördraget om Europeiska unionens funktionssätt (FEUF) och senare gjorda tillägg eller ändringar till dessa. Primärrätten reglerar dels grundläggande bestämmelser om EU:s värden och mål, dels normeringen av verksamheten inom EU genom att bland annat fastslå kompetensfördelningen mellan EU och medlemsstaterna.⁵

EU:s sekundärrätt utgörs främst av förordningar, direktiv och beslut – så kallade rättsakter. Förordningar är enligt artikel 288.2 FEUF allmänt giltiga, i sin helhet bindande och direkt tillämpliga i samtliga medlemsstater medan direktiv fastslår ett resultat varje medlemsstat ska uppnå genom nationell lagstiftning enligt artikel 288.3 FEUF. Beslut, i regel individuella till sin karaktär och bindande till den de riktar sig till enligt artikel 288.4 FEUF, är ofta ägnade att avgöra en konkret rättsfråga.⁶

2.2 Exemplet Sverige

2.2.1 Sverige och EU-rättsakter

I 1 kap. 10 § Regeringsformen (1974:152) (RF) fastslås att Sverige är medlem av Europeiska unionen.⁷ Medlemskapet, vars grundlagsskydd är till för att ”spegla de faktiska politiska förhållandena i landet”⁸ tillhör således kärnan av svensk konstitutionell rätt. Sveriges anslutning till EU förkroppsligas

---

⁵ Se Bernitz och Kjellgren s. 50 f.

⁶ Ibid, s. 56 ff.

⁷ Sverige har emellertid inte euro som valuta och står utanför Europeiska bankunionen. Det sistnämnda utreds i skrivande stund, se Dir. 2017:123.

⁸ Se prop. 2009/10:80 s. 194.

genom lag med anledning av Sveriges anslutning till Europeiska unionen, vanligen kallad EU-lagen.⁹

Som EU-medlemsstat är Sverige förpliktigad att ge företräde åt förordningar som direkt bindande samt införliva direktiv i sin nationella lagstiftning. Genom 10 kap. 6 § RF överlåter Sverige beslutanderätt till EU, där den yttersta gränsen går vid ”principerna för statskicket”. Vilka principer det rör sig om är inte klarlagt, men enligt Bernitz och Kjellgren torde bestämmelsen ta sikte på grunden för det svenska statskicket; exempelvis parlamentarismen eller rättsstaten.¹⁰

EU-kommissionen listar årligen hur väl medlemsstaterna införlivar EU-rätt i sin nationella lagstiftning. Av kommissionens hemsida, med information uppdaterad 24/7 2018, framgår att Sverige i hög utsträckning följer EU-rättsakter på flera områden. Bland annat återfinns Sverige bland de tre länderna med lägst införlivandeunderskott om 0,3%, med endast tre försent införlivade direktiv och den kortaste genomsnittliga förseningen vid införlivande av direktiv av samtliga medlemsstater.¹¹

I Sveriges riksdag, vars arbetstillvägångssätt regleras i riksdagsordningen (2014:801) (RO) behandlar de olika utskotten förslag från regeringen (propositioner) eller enskilda ledamöter (motioner) vilka ofta har koppling till EU-rätt.¹² EU-nämnden är ett organ med särskild ställning. Nämnden är liksom utskotten tillsatt i proportion till valresultatet men förbereder inte lagförslag utan kan ses som ett forum mot vilket regeringen ska stämma av och förankra sin EU-politik. Regeringen är inte rättsligt skyldig att följa EU-nämndens åsikt, men riskerar kritik i såväl riksdagen som konstitutionsutskottet om denne avviker från EU-nämndens vilja.¹³

---

⁹ Se Bernitz och Kjellgren s. 107 ff.

¹⁰ Ibid s. 108 f.

¹¹ Se *The EU Single Market – Single market Scoreboard* under rubriken ”Transposition of law”.

¹² Se *Så arbetar utskotten*.

¹³ Se *Så arbetar EU-nämnden*.

Om utskottens och EU-nämndens förhållande till EU-rätten skriver Ann-Cathrine Jungar och Shirin Ahlbäck Öberg i betänkandet ”Riksdagens roll i EU” tillsatt av EU 2004-kommittén. Författarna jämför Sverige med Finland, som har likartat parlamentariskt system och samtidigt inträde i EU. Såväl den svenska som finska riksdagen beskrivs som inflytelserika parlament med goda möjligheter att utforma den nationella EU-politiken genom att exempelvis kunna ändra på förslag eller styra kompromisser.¹⁴ Emellertid menar författarna att det såväl upplevda som faktiska inflytandet över, och möjligheten att påverka, EU-politiken skiljer sig mellan de två parlamentens ledamöter. Medan Finlands motsvarighet till EU-nämnden obligatoriskt involverar samtliga utskott vilket institutionaliserar delaktigheten för dessa utskott, är den svenska riksdagen mer passiv då dess utskott kan, men inte måste, lämna yttranden över EU-frågor till EU-nämnden. Resultatet blir lägre aktivitet bland och färre incitament att lyfta EU-perspektivet för svenska parlamentariker i allmänhet och EU-nämnden i synnerhet.¹⁵

Som en del av betänkandet presenterar Jungar och Ahlbäck Öberg en studie som visar att 35% av de svenska riksdagsledamöterna anser sig vara mycket intresserade av institutionella frågor som rör EU. Denna förhållandevis låga siffra, som kan hänföras till den svenska riksdagens oförmåga att integrera arbetet med EU-frågor till hela parlamentet, summerar enligt författarna den svenska riksdagens tämligen ”ljumma” inställning¹⁶ till EU som sådant. Med beaktande av att den ovan nämnda studiens data är ett antal år gammal tillför betänkandet ändå viktig information till förståelsen för EU-intresset i stort bland svenska parlamentariker.

2.2.2 EU i Sverige

Det svenska EU-medlemskapet har, utifrån Statistiska Centralbyråns officiella statistik, stark folklig förankring. Stödet ”för” medlemskap har

---

¹⁴ Se SOU 2002:81 s. 51 – 52.

¹⁵ Ibid, s. 52 – 53.

¹⁶ Ibid, s. 78.

alltjämt sedan årsskiftet 2000/2001 varit större än stödet ”mot” medlemskap med olika marginaler, för att i november 2018 landa på knappa 60%. Andelen som är ”mot” uppgår dock inte per automatik till resterande procentsats av 100, då viss, ofta högre, andel svarat ”vet ej” jämfört med ”mot”.¹⁷ Sett enbart ur detta perspektiv hamnar Sverige i toppen av befolkningarna med mest positiv bild av EU bland dess medlemsstater, en bild som dessutom över tid blir alltmer positiv.¹⁸

Det i skrivande stund senaste valet till Europaparlamentet 2014 utgjordes av ett svenskt valdeltagande på 51%¹⁹, medan valdeltagandet i det senaste riksdagsvalet, i skrivande stund 2018, var 87 %. Den riksdag som blev resultatet av sistnämnda val består av två partier – Vänsterpartiet och Sverigedemokraterna – med en uttalat EU-kritisk hållning. Om än på olika bevekelsegrunder, är drygt var fjärde ledamot av Sveriges riksdag EU-kritisk.²⁰ Noteras bör, att varken Vänsterpartiet²¹ eller Sverigedemokraterna²² i skrivande stund aktivt driver frågan om svenskt utträde ur EU, men att frågan kan komma att bli aktuell i framtiden.

Svenska väljare rankar klimatfrågan som den viktigaste inför Europaparlamentsvalet 2019. Samma fråga intog förstaplatsen inför valet 2014. Frågan om EU:s maktfördelning och överstatlighet hamnar långt efter. Utan att dra alltför stora växlar på en enskild undersökning utförd av Novus kan här skönjas en svensk hållning som menar att EU bör syssla med stora, gränsöverskridande frågor istället för ökad detaljreglering. Det svala intresset för överstatligheten kan å ena sidan tolkas som att svenska väljare inte intresserar sig för denna fråga, å andra sidan som att svenskarna tror att överstatligheten inte är viktig i EU-sammanhang.²³

---

¹⁷ Se bilaga A, stödet för EU-medlemskap har mätts sedan 1996, Sverige blev genom folkomröstning 1994 medlem 1995.

¹⁸ Se *EU-opinionen i Sverige*.

¹⁹ Se *Val till Europaparlamentet – Röster*.

²⁰ Se *Valresultat 2018*.

²¹ Se *Europeiska unionen (EU)*.

²² Se *EU*.

²³ Se *Klimat, brott och migration väljarnas viktigaste EU-frågor*.

2.2.3 EU och svenska konkurrenslagen

2.2.3.1 Bakgrund

På konkurrenslagstiftningens område har Sverige ”en unik historia”²⁴. Den första egentliga lagen kom 1946 och 1953 blev det dags för ny lagstiftning – som inte uppdaterades förrän 1982. De för förevarande utredning mest relevanta lagstiftningarna kom 1993, som ”ett led i Sveriges integrationssträvanden” gentemot EU²⁵ samt 2008, vilken utgör dagens konkurrenslag.

2.2.3.2 Förarbeten

Att EU-rätten spelar avgörande roll för utformningen av svensk konkurrensrätt framgår av nuvarande konkurrenslags (2008:579) proposition.²⁶ De viktigaste EU-rättsliga bestämmelserna på konkurrensrättens område återfinns dels i FEUF art. 101 och 102 (dåvarande EG-fördraget art. 81 och 82), dels i Rådets förordning nr 1/2003 av den 16 december 2002 samt Rådets förordning nr 139/2004 av den 20 januari 2004 i form av rättsakter.²⁷

Att aktuell svensk konkurrenslag i det närmast uteslutande bygger på EU-rätt har vidare stöd i den av regeringen tillsatta utredning inför lagens utformning. Fokus på unionslagstiftningen kommer till uttryck dels genom avsnittet som beskriver förhållandet mellan svensk rätt och EU-rätt som sedermera formulerades likadant i propositionen, dels genom det faktum att utredningen i dess ”internationella utblick” sätter den svenska lagstiftningen i jämförelse med EU-rätt i allmänhet och ”utvalda länder” i synnerhet.²⁸

Av propositionen till konkurrenslagen framgår att förordning 1/2003 varit avgörande för svensk konkurrensrätt. EU-kommissionen bekräftar

---

²⁴ Se Gustafsson och Westin s. 17.

²⁵ Ibid s. 18.

²⁶ Se prop. 2007/08:135 s. 66.

²⁷ Ibid s. 68.

²⁸ Se SOU 2006:99 s. 207 ff.

förordningens i sig rättsliga verkan, och understryker vikten av gemensam lagstiftning på konkurrensrättens område i den utvärdering som gjordes av EU-kommissionen tio år efter förordning 1/2003 trädde ikraft ²⁹. Kommissionen konstaterar dels att förordningen var ”en milstolpe” avseende konkurrensrättsliga reformer ³⁰ då konkurrensen spelar en ”avgörande roll” ³¹ för EU:s ekonomi ³², dels att förordningen ”avsevärt förbättrade” ³³ såväl nationella domstolar som behöriga myndigheters tillämpning av unionsrättslig konkurrensrätt. Följden är att antalet ansökningar gällande konkurrensrättsliga ärenden som ska hanteras av kommissionen har ökat markant. ³⁴

2.2.3.3 Debatten i riksdagen

Inför propositionens antagande hölls en debatt i riksdagen i vilken flertalet partier med sina respektive förhållningssätt till EU deltog. Debatten inleddes med ett anförande där den socialdemokratiska representanten sade sig vara överens med dåvarande alliansregering ³⁵ angående det mesta av den nya lagstiftningens innehåll. Representanten påtalade vidare att den tidigare socialdemokratiska regeringen också agerat för att effektivisera arbetet mot bland annat kartellbildning. ³⁶ En bred majoritet av dåvarande riksdag slöt alltså upp bakom propositionen.

I den svenska folkomröstningen om EU-medlemskap var det Vänsterpartiet och Miljöpartiet som tydligast stod för en nej-linje. ³⁷ Någon utförlig vänsterkritik mot lagförslaget i synnerhet, eller EU i allmänhet framgick emellertid inte av debatten. Att en representant från Vänsterpartiet ställde sig

---

²⁹ Se *Ten Years of Antitrust Enforcement under Regulation 1/2003: Achievements and Future Perspectives* (hädanefter refererad till såsom ”utvärderingen”).

³⁰ Se engelska: ”a landmark reform”.

³¹ Se engelska: ”a key role”.

³² Se utvärderingen s. 3 och s. 12.

³³ Se engelska: ”considerably enhanced”.

³⁴ Se utvärderingen s. 4.

³⁵ Sveriges regering 2006 – 2014 bestående av Centerpartiet, dåvarande Folkpartiet, Moderaterna och Kristdemokraterna.

³⁶ Se riksdagens protokoll 2007/08:126 onsdagen den 11 juni 2008 (hädanefter refererad till såsom ”riksdagsprotokollet”) s. 123, anf. 148 Börje Vestlund (s).

³⁷ Se Gilljam och Holmberg s. 225 ff.

bakom förslaget till ny konkurrenslagstiftning och talade om den borgerliga regeringens arbete inom marknadsrätt såsom varande ”på rätt väg”³⁸ får betraktas som sällsynt och visar på den enighet som rådde. Från miljöpartistiskt håll påstods det, mot bakgrund av denna enighet, till och med vara ”onödigt” att hålla debatten alltför lång.³⁹

Moderaterna och dåvarande Folkpartiet stod i den svenska folkomröstningen om EU-medlemskap tydligast för en ja-linje. I linje med vad som förväntas mot bakgrund av dels dåvarande regerings sammansättning dels EU-entusiasmen hos dessa partier var det representanterna från Moderaterna och dåvarande Folkpartiet som i bäst dager framställde såväl konkurrenslagstiftningen som dess EU-rättsliga bakgrund.⁴⁰

2.2.3.4 Doktrin

I kölvattnet av de för tiden nya EU-rättsliga källorna skrev Ulf Bernitz ett avsnitt i boken ”Den nye EU-konkurrenseret” om ”ett paradigmskifte”⁴¹ som skulle bli aktuellt i frågan om EU-staters möjlighet att tillämpa sina nationella konkurrensrättsliga system. Skiftet sades gå från att nationella system tilläts tillämpas var för sig till en *skyldighet* att tillämpa art. 101 och 102 FEUF vid tillfällen när det så kallade samhandelskriteriet var uppfyllt. Anmärkas bör att boken ifråga utgavs 2005, alltså före den nuvarande svenska konkurrenslagens tillkomst – något som i sig inte diskvalificerar de analyser Bernitz tillsammans med en rad nordiska rättsförfattare gjorde angående den ”nya” nordiska konkurrensrätt med fokus på EU-rätt som stod för dörren.⁴²

Bernitz fortsätter diskussionen om förhållandet mellan nationell och europeisk konkurrensrätt och frågar sig om samordningen inte bör gå längre. Konkurrensrätten sägs utgöra en ”i allt väsentligt”⁴³ europeisk rättsdisciplin

---

³⁸ Se riksdagsprotokollet s. 125, anf. 149 Kent Persson (v).

³⁹ Ibid, s. 136, anf. 169 Per Bolund (mp).

⁴⁰ Ibid, s. 126, anf. 150 Karin Granbom (fp) samt s. 131, anf. 159 Staffan Anger (m).

⁴¹ Se Fejø, s. 47 (Bernitz avsnitt).

⁴² Ibid, s. 47 ff.

⁴³ Ibid s. 57.

med bland annat omfattande pengavärden i omlopp, vilken kan påverkas negativt av nationella särregleringar. Som slutsats landar författaren därför i att det i denna europeiska rättsmiljö saknas utrymme för nationella hänsynstaganden.⁴⁴ Denna uppfattning tycks Bernitz hålla fast vid då han tio år senare, i ”Svensk och europeisk marknadsrätt 1” som utgör kurslitteratur på juristprogrammet vid Lunds universitet, frågar sig om det överhuvudtaget kvarstår något utrymme för en från europeisk konkurrensrätt avvikande svensk tillämpning.⁴⁵

Upprinnelsen till den svenska konkurrensrättsliga lagstiftningen torde alltså åtminstone sedan 1993 års lag kunna summeras genom att hänvisa till EU-rätt, någonting som stöds av såväl förarbeten som doktrin. Detta fokus på EU-rätt tillsammans med Sveriges höga ambitioner att integreras i EU:s inre marknad, bland annat genom hög införlivandegrad av direktiv, tyder på ett Sverige som i stor utsträckning anpassar sig till europeisk marknadsrätt genom sin konkurrenslagstiftning.

2.3 Grundläggande relevant EES-rätt

EU har ett antal slutna avtal med länder utanför unionen. Några av unionens närmaste samarbetspartners är Norge, Lichtenstein och Island som är medlemmar i det europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES) genom EES-avtalet som trädde ikraft 1 januari 1994.⁴⁶ EES-avtalets huvudsakliga syfte är att knyta medlemmarna av European Free Trade Association (EFTA) närmare EU:s inre marknad av varor, tjänster, personer och kapital – de så kallade fyra friheterna. EES-länderna integreras genom EES-avtalet in i den inre marknaden, med skyldighet att på ett dynamiskt vis ”nesten i sin helhet”⁴⁷ acceptera de fyra friheterna. Med tydligt fokus på marknaden innehåller EES-avtalet bestämmelser om exempelvis konkurrensrätt, arbetsmiljörätt och

---

⁴⁴ Se Fejø s. 56 – 57 (Bernitz avsnitt).

⁴⁵ Se Bernitz s. 86.

⁴⁶ Se Arnesen, Kolstad, Rognstad och Sejersted, s. 36 – 37. Även Sverige, Finland och Österrike var medlemmar i EES, men lämnade 1995 till förmån för medlemskap i EU (dåvarande EG).

⁴⁷ Se Arnesen, Kolstad, Rognstad och Sejersted s. 86.

miljörätt. De delar av EU-rätten som inte omfattar den inre marknaden, exempelvis unionsmedborgarskapet eller EMU, omfattas inte av EES-avtalet.

48

EES-avtalet är en folkrättslig traktat. Det medför att EES-länderna formellt sett inte har överfört någon lagstiftningskompetens från sina nationella parlament, utan snarare ingått ett avtal som ger upphov till bundenhet av EU:s såväl vid EES-avtalets ingående som framtida ”EES-relevanta” sekundärrätt, utan möjlighet att påverka *antagandet* av rättsakternas innehåll. Däremot har viss insyn och möjlighet att påverka *utformningen* av innehållet givits genom att EES-länderna ska höras vid en rättsakts initierande fas; i den administrativa delen, som till huvudsak sköts av Kommissionen, men inte den senare politiska delen, som sköts av Rådet eller Parlamentet.⁴⁹

Fastsåendet av EU:s ”EES-relevanta” rättsakter görs i huvudsak genom att EU antar nya rättsakter som av EU anses vara EES-relevanta. Därefter tar en av EES-länderna och EU tillsatt EES-kommitté ställning till huruvida detta ska infogas i EES-avtalet eller inte. I praktiken är det oftast okontroversiellt att avgöra vad som är EES-relevant och inte – de allra flesta rättsakters EES-rättsliga relevans fastslås genom en administrativ process i samspel mellan EU och EES-staterna, en process vilken sällan vållar problem. Det blir en tolkningsfråga där EU och EES-staterna i tveksamma fall kan lyfta frågan till politisk nivå.⁵⁰

Eftersom varje EES-stat måste vara enig i beslutet om vad som ska införlivas i EES-avtalet har var och en av EES-staterna frihet att avstå från att införa nya rättsakter, i praktiken en reservationsrätt. Denna rätt är i doktrinen vida omdiskuterad och kan i korthet kommenteras med att ingen av EES-staterna,

---

⁴⁸ Se Arnesen, Kolstad, Rognstad och Sejersted s. 86 f.

⁴⁹ Ibid s. 184.

⁵⁰ Se Arnesen, Kolstad, Rognstad och Sejersted s. 188 f. Lyftandet av rättsakter till politisk nivå vid oenighet om dess EES-relevans sker endast ”helt unntaksvis”. Exempel på tillfälle då EES-staterna sinsemellan varit oeniga, se nedan.

förmodligen av rädsla för politiska konsekvenser från EU, någonsin använt den.⁵¹

2.4 Exemplet Norge

2.4.1 Norge och EU-rättsakter

EES-avtalet binder Norge genom EES-loven. Avtalets bestämmelser har företräde i den bemärkelsen att Norge, i tillfälle av försummelse, kan göra sig skyldig till folkrättsligt traktatbrott. En viktig fråga vid ingåendet av EES-avtalet var huruvida EES-avtalet även skulle ha företräde framför nationell rätt. Resultatet av denna diskussion är protokoll 35. Protokoll 35, som reglerar genomförandet av EES-regler, kan ses som en kompromiss mellan å ena sidan EU som ej accepterade att EES-reglerna skulle vara ”mindre bindande” än EU-regler, å andra sidan EFTA-staterna som ej accepterade att EES-avtalet skulle ha företräde framför nationell lag eller grundlag. I praktiken leder denna kompromiss till en för EES-staterna utebliven absolut företrädesplikt, samtidigt som praxis visar att konsekvensen blir en indirekt företrädesplikt närmast identisk med EU:s medlemsstaters.⁵²

EES-avtalet ses i hög utsträckning som en folkrättslig förpliktelse i Norge. Om detta skriver Finn Arnesen och Are Stenvik, som anser att Norge i mångt och mycket anpassat sig till EU-rätten men genom praxis och inte lojalitetsplikt – vilken, gentemot EU, fortfarande är subsidiär i förhållande den norska lagstiftaren. Författarna konstaterar att det inte finns ett enda exempel på att EES-rätten haft svagare genomslagskraft i Norge än vad motsvarande EU-rätt hade haft om Norge var medlem i EU, en slutsats som onekligen får betraktas som långtgående. Vidare argumenterar Arnesen och Stenvik att *symbolvärdet* av att EES-rätten inte har företräde över nationell lagstiftning inte ska underskattas. Att norska stortinget därutöver i princip

---

⁵¹ Se Arnesen, Kolstad, Rognstad och Sejersted s. 191 f.

⁵² Ibid, s. 204.

aldrig lagstiftar i strid med folkrätt i allmänhet och EES-rätt i synnerhet, styrker argumentet att symbolvärdet är avgörande.⁵³

Det norska stortingets arbetstillvägagångssätt regleras i stortingets forretningsorden, vars rättsliga grund härleds ur 66 § Grunnloven, den norska grundlagen. Stortingets forretningsorden är Norges motsvarighet till den svenska riksdagsordningen. I 17 § forretningsorden fastslås att den norska regeringen, i saker som gäller EES-avtalet i form av förslag på nya eller ändrade rättsakter och saker som gäller tillgränsande avtal med EU, ska konsultera europautvalget. Europautvalget består av utrikes- och försvarsutskottet och stortingets EFTA/EES-delegation.⁵⁴

2.4.2 EU i Norge

Norge har två gånger, 1972 och 1994, sagt nej till medlemskap i EU genom folkomröstning.⁵⁵ I dagsläget är det största av nuvarande regeringspartierna, statsminister Erna Solbergs Høyre, det enda parti i stortinget som aktivt säger ja till norskt medlemskap i EU. Kombinerat med att Norges största parti, Arbeiderpartiet, intar en från tidigare EU-vänlig mer avvaktande position, framträder bilden av ett delat Norge.⁵⁶ Å ena sidan, om Arbeiderpartiet återgår till en mer klassisk syn på sin EU-politik och tillsammans med Høyre kan definieras som den EU-positiva sidan av stortinget, finns ett mandatmässigt majoritetsstöd för norskt EU-medlemskap om dryga 52% i det storting som blev resultatet av 2017 års stortingsval. Å andra sidan finns ett kompakt motstånd i form av resterande sju partier som inte säger ja till norskt EU-medlemskap.⁵⁷

Bland dessa sju partier är tonläget stundtals högt; kritik mot EES-avtalet med EU kommer från vänster, center och höger. Från en debatt i stortinget under

---

⁵³ Se Arnesen, Stenvik, s. 142.

⁵⁴ Se *Europautvalget*.

⁵⁵ Se *Folkeavstemninger*.

⁵⁶ Se bilaga B.

⁵⁷ Se *Tall for hele Norge*.

hösten 2018⁵⁸ hörs flertalet ledamöter vädra sin kritik mot såväl EU som EES där ledamoten från det socialistiska Rødt, genom att hänvisa till EES-avtalet som ett ”husmannskontrakt”⁵⁹, går längst i sin kritik. Ordvalet bemöts med avståndstagande från flertalet ledamöter, men får intressant nog stöd av en ledamot från det norska Senterpartiet.⁶⁰ Att kritiken är så pass långtgående, från i detta fall såväl vänsterhåll som center, får betraktas som speglande för den norska politiska hållningen till EU i stort.

I kontrast till kritiken mot EU står, som ovan redogjort, partierna Høyre och Arbeiderpartiet. Emellertid står att läsa på Arbeiderpartiets hemsida att det inom partiet finns utrymme för såväl EU-anhängare -som motståndare⁶¹ – varför Høyres argument för ett inträde är de enda i stortinget som definitivt stödjer ett Norge i EU. Från Høyres håll pekas det på det demokratiunderskott som norska väljare utsätts för då de inte har möjlighet att välja de EU-politiker som fattar beslut som direkt påverkar Norge, ett underskott som Høyre tvärt emot nej-sidan menar endast kan stävjas genom att bli fullvärdig medlem av EU.⁶² Åsikten att EES-avtalet väcker demokratiska frågor om legitimitet för Norge tycks således vara en bred politisk uppfattning, vars förespråkare i likhet med det svenska EU-motståndet emellertid har olika bevekelsegrunder.

2011 tillsätter den norska regeringen en europautredning, ”utenfor og innenfor”, i syfte att utvärdera resultatet av Norges avtal med EU, däribland EES-avtalet. I utredningen diskuteras beskrivningen av EES-avtalet som ett ”husmannskontrakt” eller tvärtom privilegierat partnerskap. Författarna vänder på perspektivet, de lyfter å ena sidan fram att EU är nöjd med dess tätaste samarbetspartner utanför unionen Norge och å andra sidan att vissa röster inom EU menar att Norge plockar russin ur kakan genom EES-

---

⁵⁸ Se *Stortinget – Møte tirsdag den 13. november 2018* (hädanefter refererad till såsom ”mötesprotokoll stortinget”).

⁵⁹ Se mötesprotokoll stortinget, Bjørnar Moxnes (R) [10:40:34] s. 449.

⁶⁰ Ibid, Per Olaf Lundteigen (Sp) [13:00:35] s. 470.

⁶¹ Se *EU – Tettere samarbeid og integrasjon i Europa er med på å sikre et fredelig kontinent*.

⁶² Se *Utenrikspolitik – Høyre vil sikre norske interesser og bidra til økt internasjonalt samarbeid knyttet til grenseoverskridende utfordringer* under rubriken ”EU og EØS”.

avtalets nuvarande form ⁶³. Det sistnämna, tillsammans med det faktum att en opinionsundersökning gjord av europautredningen visar att knappt 65% av norrmännen anser att EES-avtalet är ett bra avtal ⁶⁴, får anses stå i bjärt kontrast till den ovan redogjorda norska opinionen som menar att EES-avtalet är odemokratiskt.

Europautredningen visar vidare att samarbetet mellan EU och Norge genom EES-avtalet, mot bakgrund av hittillsvarande resultat, mest sannolikt de kommande åren kommer att bli ännu tätare. Detta har också Norge uttryckt önskemål för, särskilt på rättsområdet. För att samarbetet mellan Norge och EU ska fördjupas via EES-avtalet måste emellertid tillägg göras till EES-avtalet. Dessa ska sedan godkännas av vart och ett av EES-ländernas parlament, se avsnitt 2.3. Ett exempel vari Norge önskat gå längre men bromsats av övriga EES-stater är angående EU-direktiv gällande icke-diskriminering. ⁶⁵

Om Norges förhållningssätt till fullvärdigt EU-medlemskap skriver författarna Thomas Hylland Eriksen och Iver B. Neumann i sin vetenskapliga publikation ”Fra slektsgård til oljeplattform: Norsk identitet og Europa” ⁶⁶. Författarna framhåller olika forskares syn på Europa som bland annat jämför Norges respektive Sveriges utfall i de båda ländernas folkomröstningar 1994. Ur ett ekonomiskt strukturellt perspektiv har Sverige, med sin dominerande industri, närmare till ett ja än fiske-, jordbruks- och oljesektorsledande Norge. Det urbana, centraliserade och heterogena EU ställs mot den norska decentraliseringsideologin varigenom fiske- och jordbruksfrågan får stor betydelse i norsk EU-diskurs. Att Norge i praktiken är minst lika urbaniserat som exempelvis Sverige spelar enligt författarna, som benämner fiske- och jordbruksfrågan som en ”symbolsk identitetskonstruksjon” ⁶⁷, mindre roll. ⁶⁸

---

⁶³ Se NOU 2012:2 (hädanefter refererad till såsom ”europautredningen”) s. 845 f.

⁶⁴ Se europautredningen s. 281.

⁶⁵ Ibid s. 94 och 868.

⁶⁶ Se B. Neumann och Hylland Eriksen (hädanefter refererad till såsom ”publikationen”).

⁶⁷ Se publikationen, under rubriken ”Forskernes blick på Europa” st. 5.

⁶⁸ Ibid, under rubriken ”Forskernes blick på Europa”.

Ett ytterligare exempel på en symbol som använts i den norska debatten är den norska folkdräkten (bunad), menar Hylland Eriksen och B. Neumann. 1994 stod Norge, förutom i startgruppen för en folkomröstning om medlemskap i EU, även värd för OS i Lillehammer. Diskussionen kring identitet och hur ”det norska” manifesteras fick relevans i såväl folkomröstningssammanhang som OS-sammanhang. Den norska bunaden kom att användas av såväl folkomröstningens nej-sida som menade att den norska identiteten var hotad, som av självaste statsministern (Gro Harlem Brundtland) som iklädd bunad hälsade OS-arrangörerna välkomna och parallellt med OS-värdskapet var stark anhängare av ett Norge i EU.⁶⁹

Norsk identitet beskrivs som ”en forbrukeridentitet”⁷⁰ och sätts i skolböckerna sällan i relation till övriga Europa. När polska medborgare flyttar till Norge för att arbeta (inte sällan i byggsektorn) eller när det upplevs vara billigt att som norsk turist besöka och konsumera i Grekland, ses inte det som ett resultat av en europeisk integration. Snarare ”underkommuniseras”⁷¹ europeiseringen genom att Norge och norska behov sätts i centrum – och övriga EU-medlemsstater, emellanåt inbegripet även Danmark och Sverige, blir perifera.⁷²

Det tycks finnas ett starkt identitetsmässigt motstånd mot EU-medlemskap i det norska samhället, framför allt utanför de större städerna. Ett uttryck för detta är att den EU-kritiska organisationen ”Nei til EU”, vars ena slutsats från landsmötet 2018 var att enas under parollen ”fisken er vår!”⁷³, enligt egna uppgifter samlar fler än 22 000 medlemmar.⁷⁴ Genomgående i organisationens fyra främsta argument är önskan att Norge ska vara självständigt. Förhållandet EU/EES i allmänhet eller det möjliga stävjandet

---

⁶⁹ Se publikationen, under rubriken ”1994 i nasjonens tegn”.

⁷⁰ Ibid, under rubriken ”Norge og de andre” st. 8.

⁷¹ Ibid, st. 3.

⁷² Ibid under rubriken ”Norge og de andre”.

⁷³ Se *Fisken er vår!*.

⁷⁴ Se *Vi trenger deg som medlem*.

av demokratiunderskott genom fullvärdigt EU-medlemskap i synnerhet, benämns emellertid inte alls.⁷⁵

2.4.3 EU och norska konkurrenslagen

2.4.3.1 Bakgrund

Norges konkurrensrättsliga historia har liknat Sveriges. Från 1994 fram till dagens konkurrenslag gällde två konkurrenslagar parallellt i Norge, den inhemska norska konkurrenslagen och de konkurrensrättsliga bestämmelserna som följde av EØS-loven. Dessa två lagar överlappade även varandra och 2003 tillsatte den norska regeringen en utredning för att se över möjligheterna till en ny konkurrenslag. I denna utredning betonades att en större anpassning till EES-avtalets konkurrensrätt skulle övervägas, bland annat med hänvisning till att Sverige gjort en anpassning till EU-rätten.⁷⁶

2.4.3.2 Förarbeten

Av propositionen till den nuvarande norska konkurrenslagen, som är resultatet av i avsnitt 2.4.3.1 nämnda utredning, framgår med såväl övergripande som konkret hänvisning till förordning 1/2003, behovet av att EU-anpassa den norska konkurrensrätten. Det nya EU-rättsliga regelverket konstateras vara EES-relevant och ska därför som utgångspunkt inkorporeras i EES-avtalet i sin helhet. Refererandet till EU-rätten är uttrycklig och motiveras genom Norges förpliktelser enligt EES-avtalet.⁷⁷

2.4.3.3 Debatten i stortinget

Inför antagandet av propositionen hölls en debatt i Odelstinget, i vilket tillsammans med lagtinget debatter om lagförslag hölls, före introduceringen

---

⁷⁵ Se 4 gode grunner.

⁷⁶ Se NOU 2003:12 s. 14.

⁷⁷ Se Ot.prp. nr. 6 (2003 – 2004) s. 199.

av dagens system med debatt i plenum i stortinget.⁷⁸ Dåvarande regering Bondevik II – positiv till marknadens kraft i allmänhet och förevarande lagstiftningsförslag i synnerhet – var beroende av Fremskrittspartiets röster för att få igenom lagförslagen⁷⁹. Detta blev särskilt intressant i förhållande till Fremskrittspartiets argumentation. Partiet var i grunden EU-kritiskt men ansåg exempelvis i förevarande debatt att fiskeri- och jordbrukspolitiken inte längre skulle undantas från EU-rättslig konkurrenslagstiftning. Detta kunde möjligen ses som ett närmande till den sittande regering som i grunden var positiv till Norges EES-avtal och till viss del även EU-medlemskap.⁸⁰

Den norska oppositionens, till skillnad från den svenska vid motsvarande tidpunkt⁸¹, kritik lät inte vänta på sig. Arbeiderpartiet menade att förslaget på flera områden går längre än vad EU-harmoniseringen kräver och redovisade inledningsvis sin avsikt att rösta emot lagförslaget⁸² och Senterpartiet menade att lagförslaget var alltför långtgående såväl materiellt som befogenhetsmässigt i förhållande till Konkurrentsetilsynet.⁸³

Längst i sin kritik går Socialistisk Venstreparti, det parti i dåtidens storting längst till vänster⁸⁴. Förutom den generella kritiken mot konkurrens som lösning på samhällets resurseffektivisering stämmer representanten in i att lagförslaget går för långt och påstod att den blir ”mer liberalistisk enn EU”.⁸⁵ Att EU framställs som motpolen blir tydligt när representanten som argument framför att regeringens förslag leder till ”Europas strengeste konkurrenselov”.⁸⁶

---

⁷⁸ Se *Ordbok: Odelstinget (historisk begrep)*.

⁷⁹ Se *Kjell Magne Bondeviks andre regjering* – borgerlig minoritetsregering bestående av Kristelig Folkeparti, Høyre och Venstre.

⁸⁰ Se *Odelstinget – Møte torsdag den 26. februar 2004* (hädanefter refererad till såsom ”odelstingsprotokollet”) s. 307 Ulf Erik Knudsen (FrP).

⁸¹ Se avsnitt 2.2.3.3 ”Debatten i riksdagen”.

⁸² Se odelstingsprotokollet s. 308 – 309 Eirin Faldet (A).

⁸³ Ibid s. 312 – 313 Marit Arnstad (Sp). Konkurrentsetilsynet är den norska motsvarigheten till Konkurrentsverket.

⁸⁴ Se *Stemmer og mandater valget 2001*.

⁸⁵ Se odelstingsprotokollet s. 310, May Hansen (SV).

⁸⁶ Ibid, s. 315.

I jämförelse med den svenska debatten tycks alltså en högre tongång ha varit fallet i debatten inför lagförslagets antagande. Kritik mot det marknadsrättsliga förslaget i synnerhet och EU/EES konkurrensrätt i allmänhet kan skönjas från främst vänster och center. Även från höger kommer, till viss del, kritik vilket är talande för den norska hållningen till EU/EES.⁸⁷

2.4.3.4 Doktrin

I såväl ingressen som artikel 1 i EES-avtalet skrivs att syftet med avtalet är att främja handel i avsikt att skapa ett homogent europeiskt ekonomiskt samarbetsområde. Ett led i detta skapande är närmandet till europeisk konkurrensrätt.⁸⁸

I Europautredningen (se ovan avsnitt 2.4.2) konstateras att Norges förhållande till näringspolitiken i allmänhet och konkurrensrätten i synnerhet blivit ett viktigt område. Gränsöverskridande företeelser (jämför samhandelskriteriet) har kommit att övertas helt av EU-rätten. Även inhemska konkurrensrättsliga regler har i stor utsträckning utformats med EU-rätten som förebild.⁸⁹

Detta kan sammanfattas med att en EES-relevant rättsakt för Norge har, i egenskap av EES-stat, samma verkan som för EU:s medlemsstater. En försummelse att tillämpa exempelvis förordning 1/2003 skulle alltså ses som ett brott mot EES-avtalet. Det medför en från Norge långtgående anpassning till EU:s konkurrensrätt, någonting Bernitz sammanfattar genom sitt konstaterande att i ”Norge är rättsläget i sak knappast annorlunda” än i fullfjädrade medlemsstaters gällande rättsläge.⁹⁰

---

⁸⁷ Se avsnitt 2.4.2. ”EU i Norge”.

⁸⁸ Se *Agreement on the European Economic Area*.

⁸⁹ Se europautredningen, s. 364.

⁹⁰ Se Fejø, s. 48 (Bernitz avsnitt).

3 Komparativ analys

3.1 EU som lackmuspapper

För uppsatsen aktuell konkurrensrätt härstammar från EU-rätt. Ett för EU-rätten relevant lands konkurrenslag vittnar därför om hur stor inverkan EU har på landets konkurrensrätt. EU kan ses som ett lackmuspapper, vilket efter några applicerade droppar nationell konkurrenslag avslöjar färgen på hur pass EU-anpassad lagen är. Som förväntat ger svensk konkurrenslag ett utslag av stor EU-anpassning på lackmuspapperet. Av avsnitt 2 framgår emellertid att norsk konkurrenslag ger ett utslag av lika stor anpassning till EU – någon skillnad på resultatet av svensk respektive norsk konkurrenslag finns i princip inte. Att båda ländernas konkurrenslag ger samma färg på lackmuspapperet innebär att EU i Norge har lika stor inverkan på konkurrensrätten som i Sverige, trots att Norge står utanför EU. I förhållande till resultatet av konkurrenslagarna i Sverige respektive Norge kan således, i syfte att besvara frågeställningen, slutsatsen dras att EU-medlemskapet i princip inte kan tillskrivas någon relevans.

I lagstiftningsprocesserna, de två parlamentens arbetssätt, och i rättssystemet i stort finns många likheter Sverige och Norge emellan. Därutöver var det politiska landskapet vid tillfället för konkurrenslagarnas genomförande jämförbart; båda hade borgerlig regering och en EU-kritisk vänster. Dessa likheter ger ytterligare motiv för användning av konkurrenslagen vid lackmustestet.

3.2 Lagstiftningsförfarandet som komparativt verktyg

Eftersom Sveriges och Norges konkurrenslagars *resultat* i princip ser likadana ut, trots att Norge står utanför EU, riktas analysen vidare in på vad som *föregick* lagstiftningen. Att studera upprinnelsen till de båda ländernas

konkurrenslag kan därför, i syfte att besvara frågeställningen om EU-medlemskapets relevans för svensk och norsk konkurrenslag, användas som ett komparativt verktyg. Genom användning av verktyget uppdagas var den egentliga skillnaden finns lagstiftningarna emellan, och därigenom EU-medlemskapets relevans för denna skillnad.

Trots att de båda ländernas EU-baserade konkurrenslagstiftning och dess senare resultat är likalydande, uppenbaras markanta skillnader i politikernas berättelser. En förklaring till att den svenska riksdagsdebatten, som uppvisar en slående samsyn kring lagstiftningen, förefaller så enig kan vara att Sverige själv varit med och förhandlat fram de EU-rättsakter som ligger till grund för lagstiftningen. Påbudet framstår därmed som legitima. I kontrast till detta står den norska debatten där kritik mot såväl konkurrenslagen som EU/EES framförs från vänster, center och höger. I stortingsdebatten som föregick omröstningen av lagförslaget, vars proposition i likhet med den svenska uttryckligen hänvisar till förpliktelsen att EU-anpassa sin nationella rätt, märks särskilt en, till skillnad från Sverige, höger-vänsterdimension där hårdast kritik riktas från vänstersidan. I den bemärkelsen blir det således intressant att jämföra svensk och norsk vänster: den norska representanten från Sosialistisk Venstreparti varnar för förslaget i ordalag av ”Europas strengeste” medan den svenska Vänsterpartisten påstår att lagstiftningen utgör ett steg ”på rätt väg”. Retoriken från svenska respektive norska politiker i debatten om konkurrenslagen är väsensskild.

Huruvida svensk retorik är bakbunden av EU, eller norsk konstruerad och överdriven, får avgöras av betraktaren. Mot bakgrund av redogörelsen ovan tycks behovet av det den symboliska identitetskonstruktionen vara större i Norge än Sverige, vilket torde förklara en norsk debatt (se exempelvis avsnitt 2.4.2) som inte sällan upplevs som svulstig. Eftersom Norge i mångt och mycket får svälja det EU säger med hull och hår framstår detta retoriska positionerande, möjligen i syfte att påvisa ett avståndstagande till EU, i en norsk kontext som logisk.

Den väsentliga skillnaden i svensk respektive norsk konkurrensrättslagstiftning är således retoriken, trots att resultaten av lagstiftningarna i enlighet med slutsatsen dragen i avsnitt 3.1. är desamma. I förhållande till retoriken dras därför slutsatsen, att EU-medlemskapet kan tillskrivas stor relevans.

3.3 Synen på EU och EES

Sveriges förhållningssätt till EU tycks å ena sidan vara tämligen okomplicerat; med en av EU:s flitigaste införlivandetakter av direktiv och en av de mest EU-positiva befolkningarna finns en vilja att harmonisera med övriga EU – EU omfamnas av svenskarna. Efter närmare anblick framträder å andra sidan bilden av en riksdag med ljummet EU-engagemang och en befolkning med lågt Europaparlamentsvaldeltagande, en befolkning som därutöver vänder sig mot ökad detaljreglering från EU.

Tendenser i den svenska EU-opinionen återfinns i den norska. Majoriteten av norrmännen anser förvisso att EES-avtalet är till fördel för Norge, men EU som institution avvisas ofta med hänvisning till klåfingrighet och överstatliga ambitioner. Detta avvisande rimmar illa med det faktum att Norge, i egenskap av EES-stat, är förpliktigad att införliva samtliga rättsakter som är EES-relevanta. Den stora skillnaden är att Norge inte sitter med vid förhandlingsbordet vilket vållar en debatt om demokratiunderskott, en debatt som en fullvärdig och förhandlande medlem som Sverige inte hamnar i. Norge befinner sig i en rävsax; Å ena sidan finns, parallellt med det uppstådda missnöjet på grund av EU:s upplevt villkorlösa påbud, ett djupt rotat identitetsmässigt motstånd mot att träda in i EU. Att Norge å andra sidan heller inte önskar lämna nuvarande EES-avtal, i princip aldrig motsätter sig aktuella rättsakter och, av rädsla, aldrig använder sin reservationsrätt tyder på en svag ställning och ett underläge gentemot EU, vilket vidare komplicerar situationen. Synen på detta underläge får utslag bland annat i debatter i parlamentet.

Genom grundlagsskydd, vilket får ses som en viktig markering i synen på EU, har Sverige EU-medlemskapet djupt förankrat i sin rättsordning: Sverige är medlem av Europeiska Unionen. Vare sig det norska motståndet mot EU tar sig uttryck i en identitetskonstruktion eller hänvisning till den grundlagsfästa självständigheten, framstår den kritiska synen på EU som ett närmast självuppfyllande faktum; Norge står utanför för att Norge står utanför. Att stortinget, som visat, inte lagstiftar i strid med påbud från EU spelar föga roll, symbolvärdet är större än fakta.

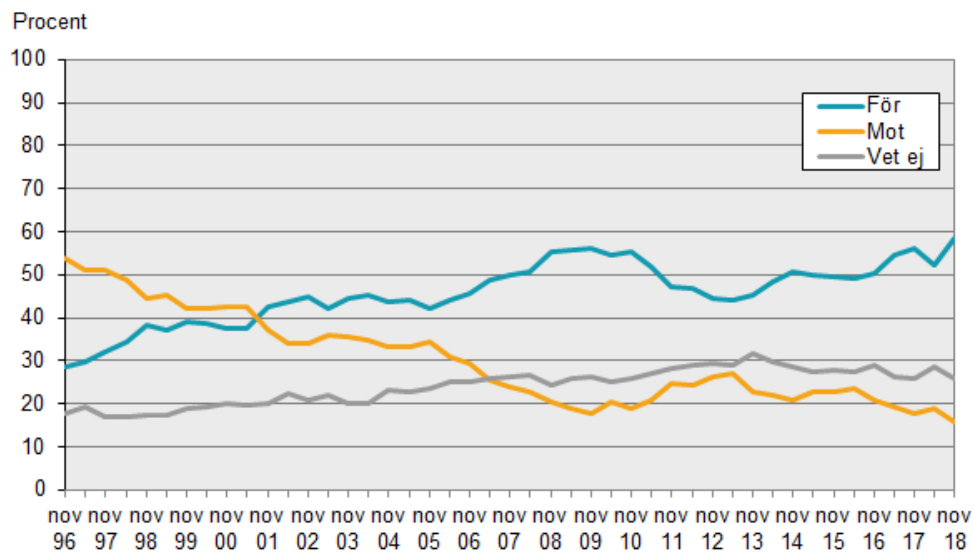
3.4 Sammanfattande slutsatser

Det tycks som att de båda länderna delar en skepsis mot unionen som sådan. Norge utifrån, men tätt knuten genom avtal, och Sverige inifrån, men utan att fullt ut delta exempelvis genom att inte ha euro som valuta och att stå utanför bankunionen. Folkomröstningarna 1994 kan således, för dem som förespråkade EU-medlemskap, beskrivas såsom stolpe in för Sverige och stolpe ut för Norge. På varsin armlängds avstånds sida av gränsen till EU-medlemskapet står de båda länderna med liknande vilja till samarbete i gränsöverskridande frågor, främst handel och miljö. Ur det perspektivet kan såväl Norge som Sverige beskrivas som ”nästan medlemmar” fast från motsatta håll – med följderna att ländernas politiker utkrävs svårmotiverade svar på de respektive förhållningssätten till EU; främst norska politiker för sitt närmande till EU men även svenska politiker för sitt från insidan bromsande av den överstatliga utvecklingen. Norges syn på EES-avtalet som en folkrättslig förpliktelse kan i det ljuset jämföras med Sveriges ljumna ändock pragmatiska inställning till EU – som någonting i det närmaste både nödvändigt och ibland ont.

Vad skiljer då länderna åt inom ramen för frågeställningen? Den främsta skillnaden tycks vara den politiska retoriken och inte lagstiftningen. Det är egentligen vid två tillfällen retoriken blir avgörande; när EU kommer på tal och när en lag med grund i EU-rättsakter diskuteras i parlamenten. Vid båda tillfällena har Sverige välkomnat debatten i högre omfattning medan den

norska identitetskonstruktionen, i vilken exempelvis fiskerifrågan får oproportionellt stort utrymme, har riskerat att väckas till liv och ett kompakt motstånd mobiliseras. Eftersom resultatet ändå blir detsamma kan retoriken i Norge ses som endast symbolisk och, givet styrkeförhållandena i EES-avtalet, föga inverkan på EU som fortsätter spotta ur sig EES-relevanta rättsakter. Den som inte sitter med vid förhandlingsbordet blir bevisligen ändå skyldig att anpassa sig efter dess resultat.

Bilaga A

EU-sympatier 1996 – 2018, grafer över folkligt stöd för svenskt EU-medlemskap, utförd av Statistiska centralbyrån och senast uppdaterad 7/12 2018 <<https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/demokrati/partisimpatier/partisymptiundersokningen-psu/pong/tabell-och-diagram/eu--emu-sympatier/eu-sympatier/>>.

Bilaga B

	EU-medlemskap	EØS-avtalen	Schengen	Europeisk samarbeid
 Rødt				Lite om europeisk samarbeid
 SV			Offentlig evaluering	
 Arbeiderpartiet	Tar ikke stilling			
 Senterpartiet				Lite om europeisk samarbeid
 mdg	Tar ikke stilling / avgjøres ved folkeavstemning	Tar ikke stilling	Noe uklart	
 Krf				
 VENSTRE	Tar ikke stilling / avgjøres ved folkeavstemning		Noe uklart	
 HØYRE				
 FrP		Reforhandle deler	Skal vurderes	

Vurdering av partienes europapolitikk, sammanstilling av de norske partiernas europapolitikk utført av Europabevegelsen 8/9 2017, som arbeider for mer norsk samarbeid i Europa

<<http://www.europabevegelsen.no/vurdering-europapolitikk/>>.

Käll- och litteraturförteckning

Källor

Offentligt tryck

Sverige

Propositioner

Prop. 2007/08:135 Ny konkurrenslag m.m.

Prop. 2009/10:80 En reformerad grundlag.

Utredningsbetänkanden och kommittédirektiv

SOU 2002:81 Riksdagens roll i EU.

SOU 2006:99 En ny konkurrenslag.

Dir. 2017:123 Ett eventuellt svenskt deltagande i Europeiska bankunionen.

Övrigt riksdagstryck

Riksdagens protokoll 2007/08:126 onsdagen den 11 juni 2008.

Norge

Propositioner

Ot.prp. nr. 6 (2003 – 2004).

Övrigt stortingstryck

Odelstinget – Møte torsdag den 26. februar 2004.

Stortinget – Møte tirsdag den 13. november 2018.

Norges offentlige utredninger

NOU 2003:12 Ny konkurrenselov.

NOU 2012:2 Utenfor og innenfor, Norges avtaler med EU.

Europeiska unionen

Europeiska kommissionen

Agreement on the European Economic Area, EES-avtalet av 13 december 1993, kommissionen tillsammans med rådet å ena sidan, EES-staterna å andra sidan <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=OJ:L:1994:001:FULL&from=EN>> (besökt 9/4 2019).

Ten Years of Antitrust Enforcement under Regulation 1/2003: Achievements and Future Perspectives, en utvärdering av förordning 1/2003 tio år efter dess ikraftträdande, färdigställd 9/7 2014

<[http://www.europarl.europa.eu/RegData/docs_autres_institutions/commission_europeenne/com/2014/0453/COM_COM\(2014\)0453_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/docs_autres_institutions/commission_europeenne/com/2014/0453/COM_COM(2014)0453_EN.pdf)> (besökt 24/4 2019).

The Single Market Scoreboard, en sammanfattning av hur väl varje medlemsstat sköter bland annat införlivande av direktiv under år 2016, information senast uppdaterad 24/7 2018

<http://ec.europa.eu/internal_market/scoreboard/performance_by_member_state/sweden/index_en.htm> (besökt 30/4 2019).

Övrigt

EU, Sverigedemokraternas hemsida som redogör för partiets EU-politik, senast uppdaterad 13/2 2019 <<https://sd.se/our-politics/eu/>> (besökt 8/4 2019).

EU-opinionen i Sverige, opinionen i Sverige jämfört med andra EU-länder, utförd av Ekonomifakta (en del av Svenskt Näringsliv), senast uppdaterad 21/2 2019 <<https://www.ekonomifakta.se/Fakta/eu-valet-2019/eu-opinionen-i-sverige/>> (besökt 16/4 2019).

Europautvalget, stortingets hemsida med genomgång av europautvalget och dess arbetssätt <<https://www.stortinget.no/no/Representanter-og-komiteer/Komiteene/Europautvalget/>> (besökt 10/4 2019).

Europeiska unionen (EU), Vänsterpartiets hemsida som redogör för partiets EU-politik, senast uppdaterad 22/8 2018 <<https://www.vansterpartiet.se/politik/eu/>> (besökt 8/4 2019).

EU – Tettere samarbeid og integrasjon i Europa er med på å sikre et fredelig kontinent, Arbeiderpartiets hemsida som redogör för partiets EU-politik <<https://www.arbeiderpartiet.no/politikken/eu/>> (besökt 3/5 2019).

Fisken er vår!, kampanj från den norska organisationen nei til EU 28/11 2018, <<https://neitileu.no/aktuelt/fisken-er-var>> (besökt 5/5 2019).

Folkeavstemninger, stortingets hemsida med information om folkomröstningar i Norge, senast uppdaterad 11/4 2018 <<https://www.stortinget.no/no/Stortinget-og-demokratiet/Storting-og-regjering/Folkestyret/Folkeavstemninger/>> (besökt 27/4 2019).

Kjell Magne Bondeviks andre regjering, stortingets hemsida med information om dåvarande norsk regering <<https://www.regjeringen.no/no/om-regjeringa/tidligere-regjeringer-og->

[historie/sok-i-regjeringer-siden-1814/historiske-regjeringer/regjeringer/kjell-magne-bondeviks-andre-regjering-20/id438739/](https://www.svt.se/nyheter/inrikes/historie/sok-i-regjeringer-siden-1814/historiske-regjeringer/regjeringer/kjell-magne-bondeviks-andre-regjering-20/id438739/)> (besökt 3/5 2019).

Klimat, brott och migration väljarnas viktigaste EU-frågor, undersökning utförd av Novus på uppdrag av SVT Nyheter och SR som visar diagram över svenska väljares viktigaste frågor inför Europaparlamentsvalet 2019, publicerad 9/4 2019 <<https://www.svt.se/nyheter/inrikes/klimat-brott-och-migration-valjarnas-viktigaste-eu-fragor>> (besökt 15/4 2019).

Ordbok: Odelstinget (historisk begrep), stortingets hemsida med information om dåtidens Odelsting <<https://sok.stortinget.no/?aid=180&querytext=odelstinget&l=no>> (besökt 3/5 2019).

Stemmer og mandater valget 2001, stortingets hemsida med information om norskt valresultat i 2001 års stortingsval, senast uppdaterad 29/2 2008 <<https://www.stortinget.no/no/Stortinget-og-demokratiet/Valg-og-konstituering/Valgstatistikk/Stemmer-og-mandater-valget-2001/>> (6/5 2019).

Så arbetar EU-nämnden, riksdagens hemsida med genomgång av Sveriges riksdags EU-nämnds arbetsätt, texten granskad senast 20/2 2019 <<https://www.riksdagen.se/sv/sa-funkar-riksdagen/arbetet-i-riksdagen/sa-arbetar-eu-namnden/>> (besökt 12/4 2019).

Så arbetar utskotten, riksdagens hemsida med genomgång av Sveriges riksdags utskotts arbetsätt, texten granskad senast 20/3 2019 <<https://www.riksdagen.se/sv/sa-funkar-riksdagen/arbetet-i-riksdagen/sa-arbetar-utskotten/>> (besökt 12/4 2019).

Tall for hele Norge, valgresultat.no – en hemsida skapad av Valgdirektoratet (statligt förvaltningsorgan) som visar norskt valresultat i 2017 års

stortingsval, senast uppdaterad 26/2 2018

<<https://valgresultat.no/?type=st&year=2017>> (besökt 29/4 2019).

Utenrikspolitik – Høyre vil sikre norske interesser og bidra til økt internasjonalt samarbeid knyttet til grenseoverskridende utfordringer,

Høyres hemsida som redogör för partiets EU-politik

<<https://hoyre.no/politikk/temaer/utenriks-og-forsvar/utenrikspolitik/>>

(besökt 3/5 2019).

Valresultat 2018, Valmyndighetens hemsida som visar svenskt valresultat i 2018 års riksdagsval, senast uppdaterad 15/4 2019

<<https://www.val.se/valresultat/riksdag-landsting-och-kommun/2018/valresultat.html>> (besökt 18/4 2019).

Val till Europaparlamentet – Röster, Valmyndighetens hemsida som visar svenskt valresultat och valdeltagande i 2014 års Europaparlamentsval, publicerad 30/5 2014

<<https://data.val.se/val/ep2014/slutresultat/E/rike/index.html>> (besökt 9/4 2019).

Vi trenger deg som medlem, uppmaning från den norska organisationen nei til EU, <<https://neitileu.no/kampanjer/vi-trenger-deg-som-medlem>> (besökt 5/5 2019)

4 gode grunner, uppmaning från den norska organisationen nei til EU,

<<https://neitileu.no/kampanjer/4-grunner>> (besökt 5/5 2019).

Litteratur

Arnesen, F., Kolstad, O., Rognstad, O-A. och Sejersted, F., *EØS-RETT*, 3. utg., Oslo: Universitetsforlaget AS, 2011.

Arnesen, Finn och Stenvik, Are, *Internasjonalisering og juridisk metode – Særlig om EØS-rettens betydning i norsk rett*, Oslo: Universitetsforlaget AS 2009.

Bernitz, Ulf, *Svensk och europeisk marknadsrätt 1 – konkurrensrätten och marknadsekonomin rättsliga grundvalar*, 4. uppl., Stockholm: Nordstedts Juridik AB, 2015.

Bernitz, Ulf och Kjellgren, Anders, *Europarättens grunder*, 6. uppl., Stockholm: Nordstedts Juridik AB, 2018.

Fejø, Jens, *Den nye EU-konkurrenseret i nordisk perspektiv*, 1. udg., København: Jurist- og Økonomforbundets Forlag, 2005.

Gilljam, Mikael och Holmberg, Sören m.fl., *Ett knappt ja till EU – Väljarna och folkomröstningen 1994*, 1. uppl., Stockholm: Nordstedts Juridik AB, 1996.

Gustafsson, Leif och Westin, Jacob, *Svensk konkurrensrätt*, tredje upplagan, Stockholm: Nordstedts Juridik AB, 2010.

Hylland Eriksen, Thomas och B. Neumann, Iver, *Fra slektsgård til oljeplattform: Norsk identitet og Europa*, Internasjonal Politikk 03/2011 (Volym 69), Oslo: Universitetsforlaget AS, 2011.

Nääv, Maria och Zamboni, Mauro (red.), *Juridisk metodlära*, andra upplagan, Lund: Studentlitteratur, 2018.